

12.HAFTA

Ders içeriđi

- Osmanlı İmparatorluğu ve sosyal güvenlik uygulamaları
- Türkiye Cumhuriyeti ve sosyal güvenlik uygulamaları
- Sosyal güvenlik sisteminin başlıca sorunları

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

- Aile içi yardımlar,
 - Din kurallarına göre yapılan yardımlar,
 - Meslek kuruluşları içerisindeki yardımlar ve
 - Vakıflarca yapılan yardımlar olarak gerçekleşmiştir.
-
- Osmanlı İmparatorluğu'nda sınırlı ve dağınık sosyal koruma önlemleri, gerçek bir sosyal güvenlik sistemine dönüşememiştir

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

- Osmanlı döneminde sosyal güvenlikle ilgili hazırlanan ilk çalışma; 'Dilaver Pařa Nizamnamesi' dir.
- Buna göre, hafif hastaların madende bir doktor tarafından tedavi edileceği, ağır hastaların ise evlerine gönderileceği hükümleri getirilmiştir.
- 1869 yılında Maadin (Madenler) Nizamnamesi çıkarılmıştır. Bu nizamname ile madenlerdeki zorla çalıştırmaya son verilmiştir.
- Maadin Nizamnamesi ile iş kazalarına karşı madenlerde bir doktor ve gerekli ilaçların bulundurulması zorunluluk haline getirilmiştir.

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

- İlk resmi sosyal güvenlik kurumu 1886 yılında askerler için kurulan “Askeri Tekaüt Sandığı”dır.
- Daha sonra sivil memurlar (1881),
- Tersane işçileri (1909), Hicaz Demiryolu (1910)
- Şirket-i Hayriye çalışanları (1917) için yardım sandıkları kurulmuştur.

CUMHURİYET DÖNEMİ

- Cumhuriyet ilan edilmeden önce, sosyal sigortaların ilk uygulama örneği madencilik sektörü ile ilgili olan, 1921 tarihli Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'dur.
- Kanun, işçi ve işverenlerin zorunlu katkılarına dayanan yardımlaşma sandıklarının kurulmasını ve bu yardımlaşma sandıklarının Amele Birliği adı altında örgütlenmesini öngörmektedir.

CUMHURİYET DÖNEMİ

6

- Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılan kanunlar ile emeklilik ve yardım sandıklarının kurulması, sağlık yardımı yapılması gibi sosyal sigortalara benzeyen fakat kişiler ve riskler açısından dar kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır.
- Borçlar Kanunu (1926), Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1930), Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu'dur (1930). Örneğin, Umumi Hıfzısıhha Kanunu belli sayıda işçi çalıştıran işverenlerin hastalık, kaza ve analık hallerinde işçilerine sağlık yardımı yapmasını düzenleyen hükümlere yer vermiştir.
- Ayrıca, çiçek hastalığının önemi göz önünde bulundurularak, doğan her çocuğun doğumu takip eden ilk dört ay içinde aşılınması, 30 yaşına kadar herkesin çiçek aşısını beş yılda bir tekrar ettirmesi zorunlu kılınmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

7

- 1926 yılında kurulan İmalatı Harbiye Teavün ve Sigorta Sandığı,
- 1933 yılında Vilayet Hususi İdareleri Tekaüt Sandığı ve İstanbul Mahalli İdaresiyle,
- Ankara Belediyesi Memurları Tekaüt Sandığı,
- 1934 yılında Devlet Demir Yolları ve Limanlar İdaresinin Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı, 1935'de kurulan Telgraf ve Telefon İdaresi Biriktirme ve Yardım Sandığı,
- 1935'de kurulan PTT Telgraf ve Telefon İdaresi Biriktirme ve Yardım Sandığı, 1937 yılında kurulan Deniz Yolları ve Akay İşletmeleriyle Fabrika ve Havuzlar İdareleri Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı, 1937 yılında kurulan T.C. Ziraat Bankası Memurları Tekaüt Sandığı, 1938 yılında kurulan, T.C. Merkez Bankası Memurları Tekaüt Sandığı gibi çok sayıda emeklilik ve yardımlaşma sandığı kurulmuştur.

CUMHURİYET DÖNEMİ

- İşçiler de benzer yardımlaşma sandıkları kurmuşlardır. En önemlisi 1923 yılında Zonguldak ve Ereğli bölgesinde maden işçilerinin kurdukları Amele Birliği ve İhtiyat ve Teavün Sandıkları olmak üzere,
- Samsun Tütün İşçileri Teavün Cemiyeti ile İstanbul'da elektrik fabrikası işçilerinin kurduğu Yardım ve Teavün Sandığı'dır. Amele Birliği, 1946 yılında ilk genel nitelikli sosyal sigortaların kuruluşuna kadar,
- üyeleri ve ailelerine **hastalık, kaza, yaşlılık ve ölüm hallerinde, çağın koşullarına göre önemli yardımlar** sağlayan bir sosyal güvenlik kurumu olarak işlev görmüştür.

CUMHURİYET DÖNEMİ

9

- Türkiye'de **ilk kez sosyal sigortaların kurulması 1936 tarihli ve 3008 sayılı İş Kanunu ile** gerçekleşmiş ve sosyal güvenliğin bugün de geçerli olan bazı temel ilkeleri belirlenmiştir. Ancak Kanunda öngörülen sistem, İkinci Dünya Savaşı'nın araya girmesi nedeniyle 1945 yılına kadar oluşturulamamıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

- Cumhuriyet döneminde ilk sağlık planı olarak adlandırılan **Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı'nda (1946)**, “halkı bir ücret karşılığında sigortalamak, sigortası olmayan ve tedavi giderlerini ödeyemeyenlerin masraflarını özel idare bütçesinden sağlamak, bir sağlık bankası kurarak sağlık harcamalarının finansmanını buradan sağlamak, ilaç, serum ve aşı gibi tıbbi malzemelerin üretimini denetim altına almak, süt ve mama gibi çocuk besinlerini sağlayacak sanayi kuruluşlarını oluşturmak” gibi hedefler yer almaktadır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

11

- İşçi Sigortaları Kurumu **1945 yılında ilgili kanunla kurulmuş ve aynı yıl İş Kazaları Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu** adında belirtilen risklere karşı güvence getirilmiştir.
- **1949 yılında** İhtiyarlık Sigortası Kanunu ile yaşlılık riskine karşı koruma sağlanmıştır.
- 1950 yılında Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu ile **hastalık ve analık sigortaları yeniden Düzenlenmiştir. 1957 yılında Maluliyet,**
- İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu ile yaşlılık sigortası yeniden düzenlenmiş, ilave olarak **sakatlık ve ölüm riskleri de kapsama alınmıştır.**

CUMHURİYET DÖNEMİ

- **1964 yılında ise ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile sosyal** risklere karşı koruma sağlayan dağınık hükümler kaldırılarak öncesine nazaran daha kapsamlı güvence sağlayan yeni bir sosyal sigorta yasası yürürlüğe girmiştir.
- İzleyen yıllarda birçok kez değişikliğe uğrayan söz konusu kanun, 1999 yılında işsizlik sigortası ile işsizlik riskini de kapsamına almıştır.

SOSYAL SAĞLIK SİGORTASI VE TÜRKİYE

► Sosyal Sigortalar Kurumu

- 9.7.1945 tarih ve 4792 sayılı Kanunla İşçi Sigortaları Kurumu
- 1965 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK),
- Özel hukuk hükümlerine tabi olarak faaliyet gösteren,
- İdari ve mali bakımdan özerk bir devlet kurumudur,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş statüsündedir.
- Mensuplarına hastalık, analık, işkazaları , meslek hastalıkları, yaşlılık, malûllük ve ölüm tehlikelerine karşı sosyal güvenlik garantisi sağlamaktadır.

SOSYAL SAĞLIK SİGORTASI VE TÜRKİYE

► Bağ-Kur

-14.9.1971 tarih ve 1479 sayılı kanunla kurulan Bağ-Kur (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu)

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı, özel hukuk hükümlerine tabi, mali ve idari bakımdan özerk bir kamu tüzel kişiliğine sahiptir.

► Emekli Sandığı

-Kamu kesiminde çalışan memurlarla, bunların dul ve yetimlerinin sosyal güvenliklerini sağlamak amacıyla 5434 sayılı Kanunla 01.01.1950 tarihinde kurulmuştur. Maliye Bakanlığına bağlı olan sandığın tüzel kişiliği bulunmaktadır.

SOSYAL SAĞLIK SİGORTASI VE TÜRKİYE

► Özel Sandıklar:

-Bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar ve bunların teşkil ettirdikleri birliklerin personeli için kurulmuş bulunan özel emekli sandıklarının 506 sayılı kanunun geçici 20. Maddesi ile öngörülmüş bulunan şartları yerine getirmeleri kaydı ile faaliyetlerine devam etmeleri ve bu kuruluşların personeli hakkında 506 sayılı yasa hükümlerinin uygulanmaması öngörülmüştür.

-Bu sandıklar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının denetimine tabidir.

PRİMSİZ SİSTEM-YEŞİL KART

- 1992 yılında 3816 sayılı “Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun”
- Genel sağlık sigortası uygulanıncaya kadar fakir vatandaşların sağlık harcaması devlet tarafından karşılanması hükme bağlanmıştır.
- Sağlık hizmetinin ücretsiz olarak verilmesini sağlayacak olan Yeşil Kart, kanundaki esaslar çerçevesinde oluşturulan il ve ilçe idare kurullarının kararı üzerine valilik ve kaymakamlık tarafından verilmekteydi.

SAĞLIK GÜVENCESİ SAĞLAYAN DİĞER KURUMLAR

- Kızılay
- Yeşilay
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SAĞLIK GÜVENCESİ KAPSAMINDAKİ NÜFUS (2000)

Kurum	Kişi Sayısı	(%)
SSK	31,572,609	46.54
Bağ-Kur	15,171,559	22.36
Emekli Sandığı	10,945,821	16.13
Özel Sandıklar	306,766	0.45
Yeşil Kart Dahil	10,125,706	14.92
Genel Toplam	68,122,460	100.41

Kaynak:Dünya Bankası Raporu, Mart 2003Cilt1, sayfa 31.

Sorular ve Katkılar...

